

УДК 342

В.Ю. Когутюк

аспірант

Національна академія державного управління при Президентові України

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті досліджено основні етапи розвитку виборчого процесу нашої держави, зосереджено увагу на виборах народних депутатів та відповідних нормативно-правових актах. Передісторія формування виборчої системи незалежної України починається з 1989 р., тому дослідження статті розпочинається із цього періоду й завершується минулими виборами до Верховної Ради України 2012 р. Виявлено основні тенденції розвитку виборчого процесу як на кожному етапі виборів, так загалом.

Ключові слова: виборчий процес, виборче законодавство, тенденції розвитку виборчого процесу.

За роки незалежності Україна пройшла кілька етапів модернізації виборчої системи – від мажоритарної системи абсолютної більшості до пропорційної із закритими списками; виборче законодавство постійно оновлювалось; сама виборча система неодноразово змінювалась та вдосконалювалась. Це стало ознакою зміцнення демократичних засад політичної системи України та появи нових інститутів політичного життя, серед яких провідними стають політичні партії.

Проте для розуміння шляху еволюції виборчої системи й пов'язаних із цим механізмів реалізації основних принципів виборчого права необхідно оглянути увесь шлях розвитку інституту демократичних виборів у сучасній Україні, нехай короткий за історичним виміром, однак надзвичайно емний за своїм змістом і суспільними наслідками.

Слід зауважити, що аналіз еволюції нашого виборчого процесу, виявлення особливостей і тенденцій його розвитку дасть змогу чітко зрозуміти, яким чином потрібно рухатись далі в удосконаленні виборчого законодавства та приведенні його у відповідність з вимогами сучасного українського трансформаційного суспільства.

Мета статті полягає в аналізі історичного розвитку виборчого процесу сучасної України та виявленні його загальних тенденцій.

Як зазначалось вище, наша держава за роки незалежності пройшла кілька етапів модернізації виборчої системи – від мажоритарної системи абсолютної більшості до пропорційної із закритими списками. На думку Б. Райковського, ці цикли відображають поетапний рух українського народу до демократії, еволюцію законодавчої реалізації основних принципів виборчого права, що супроводжується переходом від однієї виборчої системи до іншої [1, с. 17–18].

На нашу думку, насамперед, слід проаналізувати реформу радянської виборчої систе-

ми, що розпочалася в контексті кардинальних змін періоду розбудови (1985–1991 рр.). Це й був той етап виборчого законодавства та практики, який безпосередньо передував й об'єктивно створив передумови формування виборчого права незалежної України. У цей період уперше в історії СРСР зафіксовано розбіжності норм загальносоюзної Конституції та Конституцій союзних республік щодо регулювання виборів, а також союзного й республіканського виборчого законодавства.

Хоча вибори 1989 р. проводила ще не Україна, а інша держава – СРСР, відповідний виборчий закон 1988 р. заслуговує на увагу, оскільки яскраво характеризує стартові позиції, з яких почалися процеси демократизації в Україні.

Закон СРСР “Про вибори народних депутатів СРСР” від 1 грудня 1988 р. став першим виборчим законом, яким були запроваджені елементи демократичних виборів [2]. Ним було передбачено необмежене висування кандидатур, широке й вільне їх обговорення, внесення до виборчих бюлетенів більшої кількості кандидатів, ніж є мандатів, тощо. Новий закон надавав гарантії демократизації виборчого процесу та формування якісно іншого типу виборця й депутата [3, с. 21–22].

Безпрецедентною особливістю союзного виборчого закону 1988 р. було запровадження інституту “народних депутатів від громадських організацій”, які становили третину (750 осіб) від загальної кількості народних депутатів СРСР і обиралися не шляхом голосування на виборчих дільницях, а “на з'їздах, конференціях або пленумах загальносоюзних органів” цих організацій. Отже, замість зрозумілого процесу номінації кандидатів керівні органи деяких організацій отримували право призначення депутатів без звернення до виборців. Зрозуміло, що цей інститут порушував цілу ни-

зку загальноновизнаних принципів виборчого права.

По-перше, цей анахронічний аналог "куріального" представництва призводив до того, що навіть формально виборці – члени керівних органів громадських організацій – мали не два голоси, як основна маса виборців (у так званих територіальному і національно-територіальному виборчих округах), а три чи навіть більше; тому про рівність виборів не могло бути й мови.

По-друге, спосіб обрання цих депутатів суперечив принципу загальності. Обрання депутатів "від громадських організацій" не всіма членами цих організацій, а лише їх керівними органами порушувало загальність їх виборів навіть у межах цих "курій" і фактично було непрямим (ступеневим).

Отже, можна сказати, що, хоч і цей закон мав ряд недоліків, проте саме він уже закладав перші підвалини для демократизації виборчого процесу нашої держави.

Наступні вибори до Верховної Ради України, що відбулися в березні 1994 р., проходили за новим Законом, що був прийнятий на восьмій сесії Верховної Ради України дванадцятого скликання 18 листопада 1993 р. Цей Закон, як і попередній, більшою мірою відповідав міжнародним стандартам проведення демократичних виборів. Багато положень мало яскраво виражений демократичний характер. Це, зокрема, такі з них:

а) Закон надає право обирати всім громадянам, що досягли 18 років. "Депутатом може бути обраний громадянин України, який має право голосу, не молодший 25 років на день виборів, який постійно проживає на території України не менше двох останніх років" [4];

б) Закон обумовлює принцип "один виборець – один голос";

в) Закон забезпечує виборцям таємність голосування та неприпустимість контролю чи обмеження їхньої волі, виявленої шляхом голосування;

г) важливим моментом є відкритість процесу підготовки та проведення виборів, а саме: представники кандидатів та громадські спостерігачі мають право бути присутніми на всіх стадіях виборчого процесу, включаючи підрахунок голосів, повідомлення підсумків, реєстрацію кандидатів та збори виборчих комісій;

д) згідно із Законом, вся важлива інформація стосовно виборів має поширюватися через засоби масової інформації в національному масштабі, таким чином забезпечується контроль за поширенням у національному масштабі інформації про членів виборчих комісій усіх рівнів, кандидатів, розташування виборчих дільниць і дати виборів;

е) окремі положення Закону передбачають створення виборчих дільниць у лікарнях, інших закладах, на кораблях, що пе-

ребувають у плаванні та, у разі необхідності, за кордоном для громадян країни, які перебувають там.

Тобто ми бачимо, що цей Закон наближається до такого принципу виборчого права, як забезпечення рівних можливостей громадян у виборчому процесі. Нагадуємо, що цей принцип є одним із ключових у європейському виборчому доробку.

Перші парламентські перегони в незалежній Україні продемонстрували підвищення ролі політичних партій; розпочався процес партійної структуризації парламенту, тому дедалі частіше лунали пропозиції щодо введення пропорційної системи виборів.

У зв'язку з прийняттям у червні 1996 р. Конституції України настав якісно новий етап реформування виборчої системи. Конституція визначила як фундаментальний принцип організації державної влади вільні вибори, а носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні – народ як політичну спільність. Таким чином, у Конституції вперше знайшов своє відображення політичний і правовий статус громадянина України як суб'єкта виборчого процесу, а виборча політика та право отримали необхідні для їх збалансованого розвитку й гармонійного існування передумови.

Вибори до Верховної Ради України, що відбулися у березні 1998 р., проводилися за новим Законом "Про вибори народних депутатів України" [5]. Народні депутати обиралися громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування за змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою. Це був крок уперед на шляху формування багатопартійної системи в нашій країні. Закон містить багато нових положень і значно розширює можливості не лише кандидатів у народні депутати, а й виборців.

Виборча система 1998 р. (яка була застосована без змін також на виборах 2002 р.) була змішаною: половина складу Верховної Ради України обиралася за системою пропорційного представництва, інша половина – за мажоритарною системою відносної більшості. На відміну від широковідомої німецької змішаної системи, де пропорційна і мажоритарна складові тісно взаємопов'язані, виборча система, застосована в Україні, була простим механічним поєднанням двох зазначених систем. Також уперше громадяни України обирали не тільки між окремими кандидатами у депутати, а й між політичними партіями. З 450 депутатів парламенту 225 обиралось у одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а 225 – за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій та виборчих блоків у багатомандатному загальнодержавному виборчо-

му окрузі на основі пропорційного представництва. Встановлювався виборчий поріг у 4% від кількості виборців, що взяли участь у голосуванні.

Уперше в Законі було передбачено так зване "позитивне" голосування: у бюлетені виборець не викреслював інших кандидатів, аби залишити одного (якого він підтримував), а робив позначку "плюс" (+) або іншу, що засвідчувало його волевиявлення, у квадраті проти прізвища кандидата у депутати або назви політичної партії чи блоку, за яких він голосував.

Варто звернути увагу на особливості голосування за народних депутатів за партійними списками, що балотувалися в одномандатних виборчих округах. Вкрай поляризована партійна система та поспішність формування виборчих списків призвели до значної кількості парадоксальних випадків. Так, результати голосування за представників "прохідної" частини виборчих списків окремих політичних партій (ПЗУ, ПСПУ, НДП) в одномандатних округах продемонстрували їхню вкрай низьку популярність.

Отже, суспільно-політичні відносини і стан партійної системи в Україні засвідчили неефективність певних принципів змішаної системи виборів і вимагали вдосконалення нормативної та процесуальної частин виборчого законодавства.

Таким чином, постала нагальна потреба подальшого вдосконалення парламентського виборчого закону.

З 18 січня по 18 жовтня 2001 р. Верховна Рада п'ять разів приймала Закон "Про вибори народних депутатів України", а Президент чотири рази накладав на нього вето, і тільки останній варіант був підписаний. Основні принципові моменти, навколо яких точилася політична боротьба, – це вид виборчої системи, за якою повинні проводитися вибори до парламенту, тривалість виборчої кампанії, порядок формування виборчих комісій.

Але все ж таки було вирішено залишити змішану виборчу систему.

До принципів новел Закону можна віднести внесення грошової застави замість збирання підписів на підтримку політичної партії (блоку) (15 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) чи кандидата у депутати (60 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Новим положенням Закону від 18 жовтня 2001 р. стало закріплення норми, за якою від права висувати кандидатів у народні депутати були усунуті трудові колективи. На думку законодавців, це мало сприяти мінімізації впливу так званого "адміністративного ресурсу".

Однією з важливих складових забезпечення гласності та прозорості виборчого процесу було встановлення необхідних гарантій діяльності у виборчому процесі для політичних партій, виборчих блоків полі-

тичних партій. Зокрема, введено інститут представників політичних партій, виборчих блоків політичних партій у Центральній виборчій комісії з правом дорадчого голосу, який виправдав себе на президентських виборах.

При цьому до складу окружних виборчих комісій обов'язково входять представники політичних партій (виборчих блоків політичних партій), які подолали 4% бар'єр на попередніх виборах народних депутатів України.

Що стосується дільничних виборчих комісій, то вони відповідно до Закону утворювалися окружними виборчими комісіями у кількості не менше 8 осіб за поданнями місцевих осередків політичних партій, які є суб'єктами виборчого процесу, а також кандидатів у народні депутати України, зареєстрованих у відповідному одномандатному виборчому окрузі. Завдяки цій нормі Закону в Україні "склалася унікальна ситуація, якої немає ніде в світі, за якої політичні партії, виборчі блоки політичних партій, кандидати у народні депутати України в одномандатних виборчих округах мали виняткове право бути одночасно суб'єктами, організаторами та спостерігачами за проведенням виборів". Водночас вони брали на себе всю відповідальність щодо організації і проведення в Україні чесних і відкритих виборів народних депутатів України [6, с. 10].

Зазнав змін і порядок проведення передвиборної агітації, який став визначатися саме Законом, а не встановлювався Центральною виборчою комісією, як це було передбачено у Законі 1997 р., що, безумовно, підвищило його політико-правовий статус визначеного порядку агітації.

Щодо рівня правового забезпечення реалізації таких засад виборчого процесу, як гласність та відкритість підготовки і проведення виборів народних депутатів України, то за новим Законом він був вищий, ніж за законом 1997 р. Зокрема, значно більше уваги було приділено порядку складання та внесення змін до списків виборців. На відміну від раніше чинного законодавства, ця процедура стала складнішою. Разом з тим вона мала забезпечити достовірність виборчого процесу й водночас його більшу прозорість. У новому Законі передбачалося складання списків виборців у два етапи. Так, до 1 вересня року, що передувє рокові проведення чергових виборів (до 1 січня 2002 р.), виконавчі органи місцевих рад були зобов'язані скласти загальні списки виборців, які проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Таким чином, Законом було передбачено створення своєрідного прообразу Державного реєстру виборців, банку даних про виборців, який можна в майбутньому використовувати не лише на виборах народних депутатів України, а й під час про-

ведення інших форм масового волевиявлення, зокрема референдумів.

Наступний етап – це складання списків виборців після утворення виборчих дільниць уже за кожною виборчою дільницею.

Закон передбачав запровадження відкріплювального посвідчення, на підставі якого виборцю надавалася можливість узяти участь у виборах народних депутатів України у разі перебування його за межами виборчої дільниці.

Законом також було підвищено правовий статус інституту офіційних спостерігачів. Досвід попередніх виборчих кампаній підтвердив значущість цього інституту, який останніми роками набув поширення як фактор демократичності та прозорості виборчого процесу й визнання на міжнародному рівні легітимності результатів виборів. Відповідно до Закону “Про вибори народних депутатів України” від 2001 р., правовий статус спостерігачів регулювався вже не Положенням, що затверджувалося Центральною виборчою комісією, а регламентовано безпосередньо цим Законом (ст. 59–61).

Уперше в національному виборчому законодавстві було передбачено інститут визнання голосування на виборчій дільниці недійсним, у разі встановлення нею порушень вимог Закону, унаслідок яких неможливо достовірно встановити результати волевиявлення виборців.

Проте, напередодні нових парламентських виборів 2006 р. знову було внесено зміни до виборчого законодавства, що, по суті, ще раз підтвердило наявність високої динамічності виборчого законодавства (тобто традиція проведення нових виборів за новим виборчим законодавством все ж продовжувалась).

Серед найбільш значних змін, яких зазнало виборче законодавство, було введення повністю пропорційної системи виборів на зміну попередньої змішаної.

Виборчий поріг для отримання представництва в парламенті було встановлено на рівні 3% голосів виборців.

Щодо позитивних змін до виборчого законодавства, то слід відзначити доповнення Закону 2005 р. новою ст. 34, котра визначала перелік осіб, які мали “право бути присутніми на засіданні комісії”. Слід згадати також запровадження інституту офіційних спостерігачів від громадських організацій: на засіданні могли бути присутні “разом не більше трьох осіб від різних громадських організацій” (ст. 34).

За новим Законом виборці, які не здатні пересуватися самостійно через інвалідність або літній вік, спеціально відмічаються у загальному списку виборців для використання пересуваних виборчих скриньок.

Наступні вибори відбулися в результаті парламентської кризи у 2007 р. Тодішній

Президент України, Віктор Ющенко, підписав указ “Про дострокове припинення повноважень Верховної ради”. Внаслідок політичного компромісу на ряду домовленостей між ключовими акторами на політичній сцені України 30 вересня 2007 р. відбулися дострокові парламентські вибори.

Виборчий процес уперше проходив у надзвичайно стислі терміни.

Так, закон, прийнятий Верховною Радою України 1 червня 2007 р., встановив нові строки здійснення багатьох виборчих процедур, передбачених Законом України “Про вибори народних депутатів України” для чергових виборів народних депутатів України, які не вписувалися в межі шістдесятиденного строку проведення позачергових виборів, а також, за аналогічними підставами, закріпив особливості здійснення таких процедур.

Коректив зазнали практично всі базові положення Закону України “Про вибори народних депутатів України”, зокрема:

- складання та уточнення списків виборців;
- утворення окружних та дільничних виборчих комісій;
- висування та реєстрація кандидатів у народні депутати України;
- проведення передвиборної агітації;
- організація голосування та встановлення його підсумків.

Проведення позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 р., згідно з ч. 3 ст. 1 Закону України “Про вибори народних депутатів України”, здійснювалось за пропорційною системою: депутати обиралися у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків політичних партій.

Законом було суттєво змінено процедуру формування окружних виборчих комісій. Зокрема, право подання кандидатур до складу окружних виборчих комісій надано лише депутатським фракціям, які утворені у поточному скликанні Верховної Ради України, тоді як на минулих виборах таким правом користувалися партії, і не лише представлені фракціями у парламенті, а й ті, які стали суб'єктами виборчого процесу. Проте, голова і секретар однієї комісії не могли бути представниками лише коаліції чи опозиції.

Особливістю виборчих процесів в Україні залишається їх проведення щоразу за новим Законом. Не були винятком і парламентські вибори 2012 р. – вони відбулися за новим Законом “Про вибори народних депутатів України”, прийнятим 17 листопада 2011 р. Крім того, 5 липня 2012 р. прийнято Закон “Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 р.”.

Закон "Про вибори народних депутатів України" містить ряд принципових новел, які стосуються, зокрема: системи виборів; виборчого "бар'єра"; суб'єктів виборчого процесу; порядку формування виборчих комісій; здійснення окремих виборчих процедур.

Згідно з новим виборчим Законом, вибори здійснюватимуться за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою: 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати; 225 депутатів – за мажоритарною системою в одномандатних виборчих округах. При цьому, як і раніше, у пропорційній частині використовуватимуться закриті партійні списки [7].

Серед важливих положень Закону слід виділити таке: відповідно до нового закону, у засіданнях ЦВК мають право брати участь: представники партій; кандидати в депутати, їх довірені особи, уповноважені особи партій; офіційні спостерігачі від громадських організацій, іноземних держав і міжнародних організацій; представники ЗМІ. Така сама ситуація і в окружних та дільничних комісіях.

Що стосується списків виборців, слід зазначити, що органи ведення Державного реєстру виборців складають попередні списки виборців для звичайних виборчих дільниць. ДВК звичайної виборчої дільниці не пізніше як за 15 днів до дня голосування надсилає кожному виборцю іменне запрошення. Виборцям, не здатним пересуватися, повідомляється про можливість проголосувати за місцем перебування. Виборець може звернутися до ДВК або до органу ведення Держреєстру з заявою про включення або виключення зі списку себе особисто чи інших осіб.

Щодо ж стосується фінансування, зауважимо, що фінансування передвиборчих агітаційних заходів чи матеріалів суб'єктів виборчого процесу не з власних виборчих фондів, які партія чи кандидат у депутати зобов'язані утворити, забороняється відповідно до Закону.

Закон передбачає вичерпний перелік підстав для скасування реєстрації кандидата в депутати. Саме ЦВК приймає рішення про скасування реєстрації кандидата в депутати або ж, в деяких випадках, може обмежитись попередженням.

Агітація здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету та виборчих фондів суб'єктів виборчого процесу. Використання коштів з інших джерел заборонено.

Суб'єктам виборчого процесу гарантуються рівні умови доступу до: площ у друкованих ЗМІ; ефірного часу; приміщення усіх форм власності для проведення публічних заходів передвиборчої агітації.

Серед проблемних положень Закону слід виділити подвійне балотування кандидатів. Закон передбачав право кандидата в народні депутати, крім балотування в загальнодержавному окрузі, одночасно балотуватися в одному з одномандатних виборчих округів.

За поданням 51 народного депутата України (представників парламентської більшості) Конституційний Суд (КС) визнав ці положення Закону неконституційними, оскільки вони не забезпечують рівного впливу голосів виборців на результати виборів, що не відповідає конституційному принципу рівного виборчого права. Таким чином, положення нового Закону, які дозволяли "паралельне балотування", втратили чинність з дня ухвалення Рішення КС6 [8].

Суттєвою новелою нового Закону про вибори є підвищення "прохідного бар'єра" для партій з 3% до 5%.

Висновки. Отже, аналіз основних етапів еволюції виборчого процесу в сучасній Україні дав змогу виявити ряд тенденцій його розвитку, а саме: поступову демократизацію, що характеризується розширенням кола суб'єктів виборчих правовідносин, переходом від мажоритарної до пропорційної виборчої системи, розширенням політичного плюралізму, орієнтацією на всебічне гарантування виборчих прав громадян, забезпеченням дотримання принципу рівних можливостей виборців, відкритості й гласності виборчого процесу; ґрунтовнішу регламентацію стадій виборчого процесу, збільшення кількості процесуальних норм у загальному масиві виборчого законодавства; зближення норм вітчизняного законодавства з європейськими виборчими стандартами. Окрім того, слід наголосити на високій динамічності виборчого законодавства та дедалі більшому зростанні ролі політичних партій.

Список використаної літератури

1. Райковський Б.С. Вибори та виборчі системи в контексті трансформаційного розвитку українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук / Б.С. Райковський ; Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т ім. П. Могили. – Миколаїв, 2008. – 18 с.
2. Про вибори народних депутатів СРСР : Закон СРСР від 1 грудня 1988 р. № 9855-XI // Відомості Верховної Ради СРСР. – 1988. – № 49. – Ст. 729.
3. Лазарев Л.В. Конституционная реформа: первый этап : пособ. для слушателей народн. ун-в. / Л.В. Лазарев, А.Я. Слива. – М. : Знание, 1989. – 96 с.
4. Закон України "Про вибори народних депутатів України". – К. : Право, 1993. – 38 с.
5. Про вибори народних депутатів України : Закон України // Бюлетень законо-

- давства і юридичної практики України. – 1998. – № 2. – С. 205–255.
6. Вибори до Верховної Ради України : інформ.-довід. вид. / редкол.: М.М. Рябець та ін. – К. : Центр. виборча комісія, 2002.
7. Про вибори народних депутатів України : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.
8. Рішення КС № 8-рп від 5 квітня 2012 р. у справі про висунення кандидатів у народні депутати України за змішаної виборчої системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-12>.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2014.

Когутюк В.Ю. Тенденции развития избирательного процесса в современной Украине

В статье исследуются основные этапы развития избирательного процесса нашего государства, сосредоточивается внимание на выборах народных депутатов и соответствующих нормативно-правовых актах. Предыстория формирования избирательной системы независимой Украины начинается еще с 1989 г., поэтому исследование статьи начинается с этого периода и заканчивается последними выборами в Верховную Раду Украины 2012 г. Изложены основные тенденции развития избирательного процесса как на каждом этапе выборов, так и в целом.

Ключевые слова: избирательный процесс, избирательное законодательство, тенденции развития избирательного процесса.

Kohutyuk V. Development Trends of the Electoral Process in Modern Ukraine

Problem setting is determined by the fact that since independence, Ukraine has gone through several stages of modernization of the electoral system - from the absolute majority to proportional representation with closed party lists; electoral laws are constantly updated; electoral system itself repeatedly was changed and improved. It was a sign of strengthening the democratic foundations of the political system in Ukraine and the appearance of new institutions of political life, among which the political parties take the leading place.

It should be noticed, that the analysis of the evolution of our electoral process, identifying the main characteristics and trends of its development will make it possible to clearly understand how to go further on improving electoral legislation and to bring it in compliance with the demands of modern Ukrainian transformational society.

Recent research and publications analysis. The problem of the evolution of the electoral system in Ukraine was engaged in scholars such as N. Bohasheva and Yu. Klyuchkovskyy. They're one of the first in Ukraine conducted a comprehensive study of the stages of the modernization of the electoral system. Deserving of special mention thesis Shkurat I. "The formation and development of political elections in Ukraine (administrative aspect)", which codified existing approaches and proposed his own classification of electoral technologies considered historical stages of the election. But all these scientists made their researches of only a half of historical period of our electoral law. They were not concerning with the practice and legislation, under what our last elections of the Parliament were organized.

Paper objective is to analyze the historical development of the modern election process in Ukraine and identifying its general trends.

Paper main body. As mentioned above, our state since independence has gone through several stages of modernization of the electoral system - from the vast majority to proportional system with closed party lists. According to B. Raykovskiy these cycles still show gradual movement of the Ukrainian people to democracy, the evolution of the legal implementation of the basic principles of electoral law that accompanied the transition from one electoral system to another.

In our view, the Soviet reform of the electoral system, which began in the context of building a fundamental changes period (1985-1991 years), should be the subject of the analysis. This was the stage of the electoral law and practice, which is directly preceded and created the objective prerequisites for the formation of an independent Ukraine electoral law. During this period, the first time in the history of Soviet-Union recorded divergence norms of the Constitution and the Constitution of the Union republics concerning the regulation of elections and the Union and Republican electoral law.

While elections in 1989 were still not organized by Ukraine, but other state - the USSR, the relevant electoral law in 1988 deserves attention, as vividly describes the starting points from which began to act the democratization process in Ukraine.

It should be emphasized that the national electoral legislation is highly dynamic. That is, every election in Ukraine was carried out under the new law, which somewhat changed the rules. But every law regulating the electoral process is constantly supplemented, the rules become more specific. No exception was the holding of parliamentary elections in 2012, by which was completed the study of this article.

Conclusions of the research. *Therefore, analyzing the main evolution stages of the electoral process in modern Ukraine, the author revealed a number of trends in its development. And so, among them we can distinguish: the gradual democratization, characterized by the expansion of the subjects in electoral relationships, the transition from a majoritarian to a proportional electoral system, the expansion of political pluralism, orientation towards comprehensive ensuring of electoral rights, ensuring the principle of equal opportunities for voters; publicity and transparency of the electoral process; more thoroughly regulation of the stages of the electoral process, increasing number of procedural rules in the total amount of electoral law; trend towards convergence of the rules of national legislation with the European electoral standards. We should also emphasize the high dynamic of electoral legislation and increasingly growing role of political parties.*

Key words: *electoral process, electoral laws and trends of the electoral process.*